

ефективності функціонування комерційних банків, поліпшення управління банківською ліквідністю, підвищення ступеня довіри до банківської системи.

Список літератури:

1. Белінська Я. В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку / Я. В. Белінська, В. П. Биховченко // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 1 (22). – С. 72–84.
2. Гаркуша Ю., Коваленко В. Теоретичні та методичні підходи до оцінювання фінансової стабільності банківської системи / Гаркуша Ю., Коваленко В. // Вісник НБУ. – 2013. – №9 (вересень). – С. 126–131.
3. Ключко Л.А. Фінансова стабільність банків та її визначальні характеристики / Л.А. Ключко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2009. – №1. – С. 142-149.

Оксана ЛЕСЬКІВ

*студентка факультету банківського бізнесу
Тернопільський національний економічний університет*

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Галицьська Ю.М.

ВАЛЮТНО-КРЕДИТНИЙ КОЛАПС ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ РОЗГОРТАННЯ КРИЗИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

В останні роки вітчизняна економіка перебувала та власне й продовжує перебувати під впливом значної кількості стресових факторів і фінансово-політичних потрясінь. Важке економічне становище на сьогодні поглиблюється як через продовження воєнних дій, так і внаслідок неефективної роботи провідних органів у сфері здійснення фіскально-бюджетної та грошово-кредитної політики. Відсутність правильного механізму реалізації банківського нагляду та методики регулювання діяльності вітчизняних банківських установ породили масу проблем, пов'язаних із відсутністю реальних даних щодо якості активів та пасивів українських банків, подальшим нарощуванням обсягів заборгованості за кредитними операціями, погіршенням стану плато- та кредитоспроможності клієнтів, скороченням кількості позик для українських підприємств та малого бізнесу внаслідок нестабільності економічної ситуації та багаторазового знецінення національної валюти, а також відсутність єдиних стандартів щодо реструктуризації кредитів, особливо в іноземній валюті.

Не останню роль зараз відіграє неконтрольованість та непрозорість операцій НБУ із рефінансування банківських установ, оскільки значні коливання на валютному ринку та постійні зміни курсу гривні ведуть до того, що банки більш охоче вдаються до валютних спекуляцій аніж до ліквідації проблемної заборгованості та видачі нових кредитів для реального сектору за рахунок отриманих від регулятора коштів. Водночас бачимо, що за останній рік спостерігається постійне здорожчання кредитних ресурсів, і, незважаючи на всі стимулюючі заходи, значну частку у кредитних портфелях вітчизняних банків займає саме проблемна заборгованість. З одного боку, банківські установи навчені негативним досвідом кризи 2008-2009 рр., намагаються мінімізувати ризики і не бажають кредитувати не тільки малий та середній бізнес, але й великі промислові підприємства, за якими власне числяться доволі значні суми боргів за позиками. Однак, з іншої сторони, постає питання, чи якісною, на той час, була оцінка платоспроможності даних позичальників та перевірка цільової спрямованості позики, під яку заставу видавалися кредити,

наскільки точними були розрахунки щодо прогностичних показників діяльності підприємств та ймовірної величини їх майбутніх доходів. Банки, що таким чином масово кредитували домогосподарства, практично залишилися без необхідних ресурсів і отримали шалені збитки, що зумовили масштабний економічний спад. Таку ситуацію ми спостерігаємо і сьогодні, однак тут невизначеність підкріплюється військовими діями та девальвацією гривні.

За підсумками 2014 року падіння обсягів промислового виробництва прискорилося до 21,3% у річному вимірі. На кінець січня 2015 року було зафіксовано, що найбільше постраждали добувна промисловість (зокрема видобування вугілля), виробництво коксу та продуктів нафтопереробки, а також машинобудування, падіння обсягів яких становило 51,9%, 54,1% та 32,5% відповідно. Так у машинобудуванні в січні було зафіксовано зупинку 6 українських автозаводів, а випуск автомобілів скоротився на 90% у річному вимірі. Найбільше зниження обсягів промислової продукції було зафіксовано в Донецькій та Луганській областях – на 50% та 87% відповідно [1]. Що стосується малого та середнього бізнесу, то його показники напряму залежать від споживчого попиту населення, а він в свою чергу від індексу реальної заробітної плати, що протягом 2014 року знизилася на 13,6%, перевищивши таким чином рівень 2008-2009 рр.. Так оборот роздрібної торгівлі в січні знизився на 22,6% у річному вимірі, оптової торгівлі – на 19,2%, а обсяг будівельних робіт – на 36,7%. Враховуючи всі представлені вище показники, можемо стверджувати, що збільшити обсяги кредитів для промислових підприємств зараз практично неможливо, оскільки реально нарощується не якість активів, а їх кількість, що провокує збільшення неплатежів та збитковості операцій. Крім того непрозорим залишається сам процес надання позик, коли значні суми видавалися представникам бізнесу, які використовували їх здебільшого задля здійснення спекуляцій із валютою, а не для розширення виробництва і створення нових робочих місць. Опитування керівників багатьох підприємств показують, що більше 50-60% респондентів планують й надалі залучати позикові кошти задля подальшого підтримання своєї діяльності, оскільки власні їх доходи практично не покривають отриманих витрат. Однак, тут виникає вже інша проблема: чи багато з вітчизняних банківських установ підуть на такі кроки і хто врешті-решт ці кредити отримає по факту?

Якщо проаналізувати кредитні портфелі провідних українських банків станом на початок 2015 року, можна зауважити, що вони «по вуха» в боргах. Із I та II груп класифікації банків від 50 до майже 90% в структурі кредитного портфеля займають кредити за заборгованість юридичних осіб. Враховуючи той факт, що за даними НБУ, питома кредитів наданих сектору державних нефінансових корпорацій (а це всі підприємства державної форми власності із різною організаційною схемою діяльності - ВАТ, КП, ДАТ, ЗАТ, холдингові компанії та концерни) не перевищує 5-10% (на кінець січня 2015 року було видано кредитів на суму 65,6 млрд. грн.), то решта припадає саме на великий приватний бізнес (712,5 млрд. грн. на 01.02.15) [3]. Цікавим є й той факт, що НБУ продовжує й надалі роздавати багатомільйонні кредити рефінансування тільки обраному колу банків, а ці кредити в свою чергу чомусь не йдуть на реструктуризацію кредиторської заборгованості, а використовуються зовсім для інших цілей. Так, наприклад, практично від 60 до 90% кредитного портфеля суб'єктів господарювання в таких банках як «УКРСОЦБАНК», «ПРОМІНВЕСТБАНК», «СБЕРБАНК РОСІЇ», «ВТБ БАНК», «Альфа-Банк», «КРЕДОБАНК» займають позики та заборгованість саме в іноземній валюті, однак введення жорстких заходів, спрямованих на зменшення величини проблемної

заборгованості цих великих банків та обмеження їх спекулятивних операцій, регулятором поки не передбачено. Натомість центральний банк й надалі рефінансує окремі із цих установ, незважаючи на всі тривожні сигнали та економіко-політичну ситуацію.

Стосовно ж кредитної активності вітчизняних банків, то зокрема на кінець січня 2015 року величина залишків за кредитами, наданими нефінансовим корпораціям у національній валюті за рік знизилася на 8,9% – до 411,11 млрд. грн., а в іноземній збільшилась на 10,9% – до 367,1 млрд. грн. в еквіваленті. Це пов'язано в першу чергу із курсовими переоцінками у зв'язку із наростаючою девальвацією гривні, а також неспроможністю підприємств розрахуватися за отриманими кредитами через економічну ситуацію в країні. Хоча деякі банки чомусь не поспішають вживати активних заходів щодо погашення проблемної заборгованості і тільки прагнуть отримати нові кошти від НБУ.

Зокрема станом на 01.01.2015 року банками було надано нових кредитів для суб'єктів господарювання всього лише на суму трохи більшу 20 млрд. грн. При цьому в загальному в банках за січень 2015 року залишки за кредитами суб'єктів господарювання склали 778,15 млрд. грн. (у січні 2014 року - 684,19 млрд. грн.), з них: у доларах США - 328,5 млрд. грн. в еквіваленті, а в євро - 35,8 млрд. грн. [1]

Кредитний «вузол» затягується ще більше й через підвищення рівня облікової ставки НБУ практично у 5 разів - до 30%, коли докризовий показник 2007-2008рр. складав 6,5%, тоді як середньозважена відсоткова ставка за кредитами для суб'єктів господарювання станом на 02.03.15 року складала: в національній валюті – 21,5% (за довгостроковими кредитами – 27,6%), в іноземній – 6,0% (за довгостроковими кредитами – 11,0%). Тобто в порівнянні із річною зміною за минулий рік вартість кредитів у національній валюті збільшилася на 5.1 п.п., а за кредитами в іноземній знизилася на 2,9 п.п. Це означає, що кредитні ресурси стають дедалі дорожчими для українських банків, а в підсумку і для кінцевих споживачів, тобто кредитні програми будуть скорочуватися у масовому порядку і, що важливо, відбуватиметься подальше посилення жорсткості стандартів кредитування за всіма видами кредитів. Крім того банки зберігають стабільно високі ставки за довгостроковими кредитами в іноземній валюті.

Ще одним болючим питанням на сьогодні є галузевий розподіл за наданими кредитами. Безвихідність ситуації із нестабільним кредитуванням реального сектору пов'язана із тим, що вітчизняні банки не займаються кредитуванням високотехнічних галузей, важкої промисловості та сільського господарських підприємств, які є основою розвитку економіки будь-якої країни (а нашої в першу чергу), а більшість кредитів спрямовують у сферу оптової торгівлі та роздрібних послуг. Зокрема, залишки за кредитами, спрямованими у сферу оптової та роздрібною торгівлі на кінець січня 2015 року склали 268,2 млрд. грн., у переробну промисловість – 184,9 млрд. грн., у сільське господарство – 55,0 млрд. грн., у добувну промисловість – 19,9 млрд. грн., а на науково-технічну діяльність - всього лиш 40,5 млрд. грн. [1]

Як бачимо, ситуація на сьогодні є доволі складною і щоб змінити її потрібні неабиякі зусилля як зі сторони НБУ, так зі сторони банківських установ та самих позичальників. Багато підприємців (особливо в сфері автомобілебудування) наголошують на необхідності реструктуризації валютних кредитів для інноваційних високотехнічних підприємств, а також за всебічну підтримку їх зі сторони держави, тому будемо сподіватися, що надалі уповноважені органи таки прислухаються до їх думки і сприятимуть покращенню ситуації на валютно-кредитному ринку.

Список літератури:

1. Бюлетень НБУ (електронне видання): статистичні матеріали: січень 2015 року [Електронний ресурс] / Національний банк України. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/files/stat.pdf>
2. Інноваційним промпідприємствам мають дати можливість реструктуризувати валютні кредити - глава "Укравтопрому" [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/~/345624>
3. Статистичний випуск: кредити та депозити: січень 2015 року [Електронний ресурс] / Національний банк України. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66234>

Надія ЛИТВИН

*к.е.н., доцент кафедри банківського менеджменту та обліку
Тернопільський національний економічний університет*

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ СУТТЄВОСТІ В АУДИТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БАНКІВ

Недавня світова фінансова криза не тільки виявила слабкі сторони ризик-менеджменту та контролю в банках, але також підкреслила необхідність вдосконалення якості зовнішнього аудиту банківської фінансової звітності. Це питання є особливо актуальним для банківської системи України. Згідно з листом НБУ «Про результати розгляду аудиторських звітів банків» від 6.01.2015 р., було встановлено факти висловлення деякими аудиторськими фірмами немодифікованої думки або модифікованої із незначними зауваженнями про те, що фінансова звітність банків складена у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосовної концептуальної основи фінансової звітності. Проте, у подальшому, у тому числі після проведення перевірки Національним банком, звітність окремих банків визнано недостовірною, банки віднесено до категорії проблемних та/або неплатоспроможних та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб у цих банках введено тимчасову адміністрацію і в подальшому запроваджено процедуру ліквідації [1].

На нашу думку, однією із причин виникнення зазначеної вище ситуації є поверхневий підхід окремих аудиторських фірм до визначення суттєвості в процесі аудиту фінансової звітності банків. Загалом «суттєвість» - це одне з найважливіших понять, що застосовуються в процесі планування й проведення аудиту, при оцінці впливу ідентифікованих викривлень на сам аудит та впливу невикорисованих викривлень (за їх наявності) на фінансову звітність, а також при формулюванні аудиторської думки. Згідно з Міжнародними стандартами аудиту (МСА), пропуск або викривлення статей є суттєвими, якщо обґрунтовано очікується, що вони, окремо або в сукупності, можуть вплинути на економічні рішення користувачів, які приймаються на основі фінансової звітності [2].

Однією із проблем, пов'язаних із застосуванням суттєвості в аудиті фінансової звітності є те, що визначення аудитором суттєвості є предметом його професійного судження про викривлення, які можуть вплинути на економічні рішення користувачів фінансової звітності, що приймаються на її основі. У зв'язку з цим, поняттю суттєвості притаманний значний суб'єктивізм: те, що один аудитор вважає суттєвим, інший може оцінити як незначне.

Для кількісної оцінки суттєвості використовується таке поняття як рівень суттєвості. Рівень суттєвості – це максимальна сума викривлення у фінансовій звітності, яка на думку аудитора, не вплине на рішення її користувачів. На